

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕНДРОЛОГІЧНИЙ ПАРК «СОФІЙВКА»
ЯК НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ НАН УКРАЇНИ:
ЗДОБУТКИ І ПРОБЛЕМИ**

І. С. Косенко, доктор біологічних наук

В. М. Грабовий, кандидат біологічних наук

Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України

E-mail: ndp.sofievka@gmail.com

***Анотація.** Узагальнено відомості щодо становлення Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України як науково-дослідного інституту. Проведено аналіз наукової роботи за 62-річний період. Виділено сучасні проблеми, які заважають подальшому розвитку установи як інституту та об'єкту природо-заповідного фонду України. Перелічено основні досягнення та нагороди колективу парку. Здобутки науковців парку сьогодні відомі далеко за межами нашої держави і використовуються іншими ботанічними установами світу. Останніми роками інтерес з боку держави до науки та культурних цінностей децю знизився, що позначилося на загальному стані таких установ, як дендропарки. Окреслено сучасну ситуацію у багатьох природоохоронних установах Національної академії наук України. Вказано на недоречності в законодавчій базі, які негативно впливають на діяльність дендрологічних парків. Висвітлено причини погіршення стану установ. Окреслено загальні напрями і заходи, які спрямовані на покращення стану. Розроблено заходи щодо відзначення 225-річчя «Софіївки» на державному рівні, реалізація яких має сприяти подальшому розвитку установи як у науковому, так і історико-культурному спрямуванні.*

***Ключові слова:** «Софіївка», дендрологічний парк, науково-дослідний інститут, природо-заповідний фонд.*

Актуальність. Національний дендрологічний парк «Софіївка» Національної академії наук України, розташований у м. Умань Черкаської області, широко відомий далеко за межами України як один з найвидатніших пам'ятників світового садово-паркового мистецтва кінця XVIII – першої половини XIX ст. У вересні 2021 р. парку виповниться 225 років від дня його заснування. Вже понад 62 роки парк є науковою установою НАН України, адже 26 вересня 1955 р. згідно з Постановою Ради Міністрів УРСР за № 1184

дендрологічний парк «Софіївка» було переведено у відання Академії наук УРСР і підпорядковано у його науковій діяльності Центральному Республіканському ботанічному саду (ЦРБС) АН УРСР. Відповідно до Положення про дендропарк «Софіївка» від 12 березня 1957 р., затвердженого Президією АН УРСР, основним видом діяльності установи є наукова й культурно-освітня робота. Упродовж 60 років спостерігався розквіт Національного дендрологічного парку «Софіївка» як повноцінного науково-дослідного інституту НАН України. З початком реформування науки і освіти в Україні стан установи почав змінюватися, що потребує розробки нової стратегії та тактики розвитку або виживання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історію становлення Національного дендрологічного парку «Софіївка» як наукової установи досліджували Д. С. Кривулько, М. Л. Рева, Г. Г. Тулупій [1], І. С. Косенко [2; 5], В. М. Грабовий [3; 4], Т. М. Черевченко, Н. В. Чувікіна [6] та ін.

Мета дослідження – аналіз діяльності Національного дендрологічного парку «Софіївка» як науково-дослідного інституту і природо-охоронної установи України, його здобутків та сучасних проблем.

Матеріали і методика дослідження. У дослідженні використано традиційні методи аналізу та узагальнення.

Результати дослідження. Після переведення парку до відання АН УРСР відразу було проведено значні роботи з реставрації об'єктів парку, їх відновлення, розширення території. За цей період проведено певну дослідницьку роботу з архівними й історичними матеріалами щодо відновлення архітектурного й семантичного задуму будівництва «Софіївки». Це дало можливість відновити з достовірною точністю втрачені раніше назви об'єктів парку, окремих його композицій, малих архітектурних форм або образів, у яких Л. Метцель трансформував фрагменти поеми Гомера «Одіссея».

Вагому наукову роботу щодо реставрації парку було проведено після стихійного лиха 1980 р., коли повінь розмила земляну греблю по вул. Інтернаціональній і з Красноставського водоймища (площею понад 17 га) вся

його маса у вигляді селевого потоку з велетенськими уламками криги, пронісшись поверхнею льоду Верхнього ставу, ринула вниз по течії р. Кам'янка долиною, де розташовано головні об'єкти і найцінніші насадження парку. За результатами аналізу пошкоджень було розроблено техніко-економічні обґрунтування рекультивації рельєфу, змитих ґрунтів і рослинності, а також реставрації архітектурних об'єктів парку. Плани робіт з реставрації «Софіївки» було затверджено рішеннями виїзних засідань бюро відділення загальної біології НАН України та науково-технічної ради дендропарку «Софіївка» з використанням загальнозживаних методик і дотриманням вимог «Флорентійської хартії». Завдяки турботі з боку держави на відновлювальні роботи згідно з розпорядженням Ради Міністрів УРСР № 235-р від 29 квітня 1980 р. було виділено один мільйон карбованців.

Загалом на території парку окрім відновлення основних малих архітектурних форм, що постраждали від повені у 1980 р., науковці парку посадили 2796 дерев і кущів та 75 тисяч ґрунтопокривних рослин, відновлено газони на площі понад 10 га.

Документом, який затвердив дендропарк «Софіївка» як науково-дослідну установу, стала постанова Президії Академії наук Української РСР № 26 від 23 січня 1991 р. «Про надання Державному дендрологічному парку “Софіївка” АН УРСР статусу науково-дослідної установи та заходи із забезпечення його діяльності». У цій постанові було зазначено, що в дендрологічному парку «Софіївка», у результаті багаторічного плідного співробітництва із ЦРБС АН УРСР, сформовано перспективний напрям наукових досліджень, пов'язаний з вивченням природної й культурної флори південного Лісостепу України, а також з інтродукцією й акліматизацією рослин у регіоні. Ці роботи було включено в загальносоюзну програму фундаментальних досліджень АН СРСР «Інтродукція й акліматизація рослин» (1989–2000 рр.). Цією ж постановою дендропарк «Софіївка» введено до складу відділення загальної біології АН УРСР як самостійну науково-дослідну установу з відомчою тематикою: «Біоекологічні основи збереження й відновлення стародавніх парків

Правобережного Лісостепу на прикладі дендропарку «Софіївка» (1989–1993 рр.). З балансу ЦРБС з відповідним фінансуванням «Софіївці» передали штатні одиниці, устаткування і техніку.

Упродовж 1994–1996 рр. робота колективу була спрямована на підготовку до святкування 200-річчя заснування парку. Тривало вивчення стану рослинності «Софіївки», було проведено реставрацію майже всіх ділянок парку і створено нові експозиційні ділянки на Партерному амфітеатрі, біля Головного входу, на Площі зборів, а в західній частині «Софіївки» на площі 53 га розпочато створення практично нового парку із вхідною зоною з вул. Київської. Сьогодні у новій частині «Софіївки» розміщений основний колекційний фонд інтродуцентів, який згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України № 73 від 11 лютого 2004 р. внесений до реєстру наукових об'єктів національного надбання.

Багаторічну напружену наукову роботу колективу «Софіївки» заслужено відзначив Президент України. Так, згідно з Указом Президента України № 249 від 28 лютого 2004 р., дендрологічний парк «Софіївка» отримав статус національної установи й назву Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України. Підставою для цієї знаменної події було визнання на державному рівні Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України як світової пам'ятки садово-паркового мистецтва, провідного науково-дослідного, природоохоронного й культурного центру, що досяг найвищих показників у своїй діяльності щодо використання інтелектуального потенціалу нації, реалізації національного відродження й розвитку України. Загальнодержавне й міжнародне визнання результатів діяльності колективу парку, наявність у ньому визнаних на світовому рівні фахівців із величезним досвідом роботи, які забезпечують важливі наукові результати й реальні перспективи розвитку, а також наявність сучасної матеріально-технічної бази дають можливість у майбутньому задовольнити діяльність авторських шкіл, що сформувалися в цій установі.

Започатковані ще в 1980-х рр. дослідження з репродуктивної біології сприяли розробці та модифікації технологій насінневого і вегетативного розмноження декоративних рослин, за якими щорічно у дослідно-виробничому розсаднику «Софіївки» вирощують понад 200 тис. саджанців, які використовують у ландшафтних композиціях дендропарку та інших об'єктів України. Лабораторія мікроклонального розмноження рослин Національного дендрологічного парку «Софіївка» плідно працює над створенням нових біотехнологічних методів розмноження найцінніших декоративних і рідкісних рослин.

Багаторічну сумлінну працю колективу НДП «Софіївка» НАН України неодноразово відзначено на міжнародному та загальнодержавному рівні. Зокрема, у 1995 р. адміністрація дендрологічного парку «Софіївка» за краще збереження, відновлення й реставрацію пам'ятників історії, культури й архітектури стала одним із шести переможців Міжнародного щорічного конкурсу, проведеного неурядовою організацією «Європа-Ностра», і нагороджена медаллю, дипломом і пам'ятною табличкою. За розвиток, реставрацію та удосконалення НДП «Софіївка» НАН України Указом Президента України за № 1133/2005 від 26 липня 2005 р. авторському колективу на чолі з директором Національного дендропарку «Софіївка», членом-кореспондентом НАН України, доктором біологічних наук, професором Іваном Семеновичем Косенком присуджено Державну премію України в галузі архітектури.

НДП «Софіївка» входить до складу Міжнародної ради ботанічних садів (BGCI) та Ради ботанічних садів і дендропарків України. НДП «Софіївка» як наукова установа тісно співпрацює з ботанічними установами Польщі, Чехії, Німеччини, Азербайджану, Китаю, США та інших країн світу.

Наукові співробітники парку нагороджені державними орденами і медалями України, а також трьома срібними та двома бронзовими медалями ВДНГ УРСР, медалями НАН України, відзначені іменними преміями НАН України ім. В. Я. Юр'єва. Міжнародними преміями польського комітету

ICOMOS-IFLA імені професора Яна Захватовича нагороджені директор парку, доктор біологічних наук, професор, член кореспондент НАН України І. С. Косенко та заступник директора з наукової роботи, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник В. М. Грабовий. Наукові розробки вчених парку підтверджені 18 авторськими свідоцтвами та патентами на винаходи.

Доктор біологічних наук, провідний науковий співробітник дендропарку «Софіївка» А. А. Куземко є українським координатором діяльності робочої групи з досліджень ксерофітних трав'янистих екосистем Європи (European Dry Grassland Group – EDGG) і членом установчого комітету східноєвропейської підгрупи в складі цієї робочої групи (SE EDGG), членом міжнародної робочої групи «Огляд рослинності Європи» (European Vegetation Survey). Член-кореспондент НАН України І. С. Косенко є членом Українського відділення Міжнародного комітету ICOMOS.

За участь у різноманітних виставкових акціях, конкурсах та екологічно просвітницьку роботу НДП «Софіївка» відзначено: дипломами Міжнародного відкритого рейтингу популярності та якості «Золота Фортуна», подякою Державної туристичної адміністрації України, дипломом та статуеткою «100 кращих товарів та послуг України» та ін.

Визнанням наукових заслуг колективу НДП «Софіївка» НАН України є надання у 2005 р. статусу науково-дослідного інституту НАН України. У 2007 р. «Софіївку» визнано одним із семи чудес України.

Після надання парку статусу науково-дослідного інституту значно розширилася наукова діяльність колективу, почали формуватися наукові школи. Зокрема, сформувалася повноцінна школа фундукарства. Основний напрям наукових досліджень послідовників школи – теоретичні й практичні питання ботаніки, зокрема такі, як система роду *Corylus* L., еволюція біології цвітіння й запліднення фундука і дикорослих видів ліщини, адаптація інтродукованих видів *Corylus* L. в Україні, специфічність їхнього насінневого і вегетативного розмноження, в тому числі *in vitro*, та ін. У результаті було зібрано найбільшу в Європі колекцію культурних сортів і форм ліщини,

зроблено вагомі уточнення в системі роду *Corylus* L., а також з метою масового розмноження впроваджено кращі сорти у фундуковому розсаднику площею 10 га.

Уперше в Україні в «Софіївці» було поставлено практичну мету щодо виробництва садивного матеріалу кращих сортів фундука для вітчизняних садівничих господарств з наступним забезпеченням горіхами ресурсної бази кондитерської й хлібобулочної промисловості з перспективою експорту.

Численні наукові й науково-популярні видання, підготовлені науковими працівниками, зацікавили не лише науковців і фермерів, а й найбільш прихильних до ідей розвитку вітчизняного аграрного сектора України підприємців. Завдяки його активності й за ініціативи народного депутата України Сергія Терещука було створено Всеукраїнську громадську організацію «Українська горіхова Асоціація» з офісом у м. Дніпро, яка сприяє впровадженню розробок вчених цієї наукової школи.

Діяльність іншої наукової школи – ландшафтної архітектури та паркобудівництва, яка була започаткована наприкінці ХІХ ст., – втілена у новій парковій зоні площею 53 га, де зосереджено основну частину колекційного фонду інтродукованих рослин та створено паркові композиції, що логічно вписуються у загальний парковий комплекс та є наочним прикладом сучасного садово-паркового мистецтва України.

НДП «Софіївка» НАН України разом із Гільдією ландшафтних підприємців, Інститутом дизайну і ландшафтного мистецтва Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва щорічно проводять «Магістеріум садового мистецтва» для ландшафтних архітекторів та фахівців з озеленення за програмою, розробленою чл.-кор. НАН України, професором І. С. Косенком та директором Інституту дизайну і ландшафтного мистецтва ДАКККМ, професором А. Д. Жирновим. Наукові працівники парку щорічно проходять підвищення кваліфікації у Міжнародній післядипломній літній школі «Несвіжська Академія», що започаткована фахівцями з Польщі й Білорусі.

На базі «Софіївки» майже щорічно проводили наукові конференції, пов'язані з вирішенням актуальних питань ботаніки, ландшафтної архітектури та справи збереження історичних парків і місць.

Науковці НДП «Софіївка» НАН України щорічно виконували по чотири науково-дослідні теми за фундаментальними та прикладними напрямками. За матеріалами досліджень, які проводив колектив Національного дендрологічного парку «Софіївка», за останні 10 років опубліковано понад тисячу наукових праць, у т. ч. 37 монографій.

Почала повноцінно працювати аспірантура, внаслідок чого колектив парку поповнився молодими науковими кадрами. На базі НДП «Софіївка» започатковано Міжвідомчий науково-практичний семінар «Автохтонні та інтродуковані рослини», проводять щорічні курси екскурсив та Літню школу природозбереження та біотехнології Малої академії наук України, на яких співробітники НДП «Софіївка» виступають із доповідями, читають лекції та проводять практичні заняття. Фахівці в галузі ландшафтної архітектури, які працюють у «Софіївці», надають консультативну допомогу з озеленення в багатьох містах України. Окремі розробки було впроваджено під час реконструкції парків таких міст України, як Івано-Франківськ, Черкаси, Канів, Умань, Трускавець та ін. Колектив парку зібрав колекцію декоративних рослин, яка на сьогодні налічує понад 3 тисячі таксонів.

Трудовий колектив Національного дендрологічного парку «Софіївка» за вагомі заслуги у збереженні й забезпеченні розвитку садово-паркового комплексу, плідну просвітницьку, наукову та природоохоронну діяльність у 2011 р. було нагороджено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України. Колектив авторів за комплекс досліджень з фундукарства у 2016 р. отримав Премію ім. М. Г. Хододного.

Останніми роками у зв'язку зі змінами в законодавстві України та реформуванням науки НДП «Софіївка», як і багато інших науково-дослідних інститутів НАН України, переживає певний занепад, пов'язаний з тотальним

недофінансуванням наукової діяльності та повною відсутністю фінансування на утримання установи.

Найбільше скорочення обсягів фінансування – на 13,1 % – відбулося за основною бюджетною програмою КПКВК 6541030 «Фундаментальні дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності наукових бібліотек», за якою здійснюються видатки на забезпечення проведення фундаментальних і прикладних досліджень науковими установами Академії. Суттєве зменшення загального обсягу фінансування Академії з одночасним підвищенням видатків на забезпечення заробітної плати у 2016 р., а також подальше підвищення тарифів на енергоносії неминуче призвело до оптимізації структури установи та скорочення чисельності працівників. Повна відсутність фінансування на утримання власне парку «Софіївка» як культурного надбання України призвела до того, що зі штатного розпису установи практично зникла будівельна бригада, яка впроваджувала наукові розробки у справу збереження, реконструкцію та ремонт цього унікального місця, значно скоротилася чисельність обслуговуючого персоналу, що негативно впливає на стан збереження дендропарку загалом.

Нині «Софіївка» завдяки роботі наукових та виробничих підрозділів і великій підтримці Національної академії наук України є парком світового рівня, візитною карткою України.

Як історичний парк зі світовим іменем «Софіївка» потребує значних коштів на утримання. Однак згідно з сучасним законодавством кошти з Державного бюджету України Національному дендропарку «Софіївка» виділяють лише на виконання науково-дослідних робіт. Фактичного фінансування не вистачає навіть на заробітну плату наукових працівників, не кажучи вже про необхідність оновлення наукового обладнання, придбання

розхідних матеріалів тощо. Кошти з місцевого бюджету міста Умань Національному дендропарку «Софіївка» ніколи не виділяли.

Для прикладу, з 1859 р. до 1917 р. на утримання парку, який на той час займав площу 56 га, з Державної казни щорічно виділяли 13 135 карбованців 26 копійок сріблом (що еквівалентно сьогодні 13 мільйонам гривень). Відповідно до штатного розпису, затвердженого 3 жовтня 1836 р., в парку працювали 12 садівників-учнів, 10 майстрів і 20 осіб постійних наймитів. Садівники-учні займалися розмноженням і доглядом за рослинами в парку, майстри – ремонтом насаджень та архітектурних споруд, наймити – прибиранням паркових доріг, тощо. Окрім цього, згідно зі штатом на сезон винаймали ще 50 осіб наймитів і 10 кінних підвід для очищення парку від порослі, косіння газонів та інших робіт [7].

Утримання парку, ремонтні роботи (ремонт малих архітектурних форм, дорожньо-алеєного покриття, скульптури, насаджень та ін.), оплата енергоносіїв і паливо-мастильних матеріалів, придбання матеріалів і обладнання, оплата праці обслуговуючого персоналу та екскурсоводів сьогодні в «Софіївці» здійснюється лише за кошти спеціального фонду, тобто власноруч зароблених коштів. У попередні роки (1996–2009 рр.), коли в Україні була стабільність, парк «Софіївка» здатний був себе забезпечити повністю за рахунок спецнадходжень. Однак останніми роками спостерігається тенденція щодо зниження кількості відвідувачів, що зумовлено нестабільною ситуацією в державі, анексією Криму, війною на сході країни та зубожінням населення.

Так, відповідно до даних журналів обліку екскурсій і кількості реалізованих вхідних квитків, на платній основі відвідали парк «Софіївка»: у 2012 р. – 198 тисяч осіб; у 2013 р. – 153 тисячі осіб, у 2014 р. – 144 тисячі осіб, у 2015 р. – 145 тисяч осіб, у 2016 р. – 150 тисяч осіб.

Згідно з ухваленими змінами до Податкового кодексу України від 20 грудня 2016 р., національні і державні дендрологічні парки змушені сплачувати податок на землю. Зазначені у Законі України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення збалансованості бюджетних

надходжень у 2017 році» [8] зміни до статті 282 в пункті 1.4 Податкового кодексу України не лише не мають обґрунтованого пояснення і суперечать нормам Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [9], а й негативно впливають на імідж України в світі. Навряд чи в Європі знайдеться така держава, яка створює об'єкти природно-заповідного фонду, а потім зобов'язує їх сплачувати земельний податок.

Сьогодні національні та державні дендрологічні парки опинилися перед загрозою зникнення, перш за все, через скасування пільг на сплату податку на землю. Як наслідок, жоден об'єкт природно-заповідного фонду, який фінансується за рахунок Державного бюджету України, не є спроможним сплачувати податок за землю, яка часто налічує сотні гектарів. Тому міські ради майже усіх міст України змушені були надавати цю пільгу самостійно за певні поступки для місцевого населення.

Ще одна загроза, яка існує сьогодні для стану дендрологічних парків, – це зміни в екологічному законодавстві України, які неоднозначно трактують екологічні інспекції та громадські екологічні організації. Так, необґрунтоване нав'язування екологами режиму абсолютної заповідності для штучно створених об'єктів природно-заповідного фонду поза межами заповідної зони, зокрема заборона механізованого косіння травостою, відповідного догляду за насадженнями, утримання паркових насаджень у незахарашеному вигляді, – неминуче призведуть до демутації ландшафтних комплексів дендропарків та втрати їхньої унікальності.

Однак загальнодержавна тенденція недофінансування науково-дослідних установ та запровадження системи фінансування однакової для усіх науково-дослідних інститутів без урахування особливої специфіки дендрологічних парків, які окрім наукової структури потребують штатної бюджетної допоміжної структури, діяльність якої має бути спрямована на утримання, ремонт і реставрацію цих унікальних об'єктів, – поступово вестиме до подальшого їх занепаду, руйнування та повного зникнення.

Зважаючи на складну економічну ситуацію та користуючись нагодою, адже наближається ювілей парку, адміністрація «Софіївки» розробила комплекс заходів щодо підготовки відзначення 225-річчя парку та сподівається, що цей документ знайде підтримку в Національній академії наук України та буде затверджений Кабінетом Міністрів України.

Цими заходами передбачено: влаштування автоматизованої системи поливу майже по всій території парку; повернення на баланс парку оранжерей та парників, які раніше належали «Софіївці», а тепер перебувають на балансі Уманського національного університету садівництва; створення нової вхідної зони від автомагістралі Київ–Одеса; завершення робіт з реконструкції гідротехнічних споруд із створенням системи зворотного водопостачання НДП «Софіївка», відновлення і підтримання сприятливого гідротехнічного режиму та санітарного стану р. Кам'янка; проведення ремонтно-реставраційних робіт щодо всіх малих архітектурних форм парку; відновлення автентичного покриття бруківкою головної алеї парку; відновлення огорожі парку, створення державної служби охорони парку; влаштування відеоспостереження на основних об'єктах, що мають історико-культурне значення; закупівля вантажних електромобілів та ін. На всі ці потреби необхідно передбачити в Державному бюджеті України близько 76 млн гривень.

Висновки

НДП «Софіївка» НАН України за понад 60-річний період досягнув високих показників як науково-дослідний інститут НАН України.

Останніми роками через тотальне недофінансування спостерігається негативна тенденція як щодо розвитку наукової діяльності, так і збереження парку «Софіївка» як культурного, природного та історичного надбання народу України.

Розроблена адміністрацією парку стратегія щодо подальшого розвитку Національного дендрологічного парку «Софіївка» у зв'язку з відзначенням 225-річчя має допомогти утриматись установі у складний для країни час і дати

поштовх для розвитку наукової, культурно-просвітньої та природоохоронної роботи.

Список використаних джерел

1. Кривулько, Д. С. Дендрологічний парк «Софіївка» / Д. С. Кривулько, М. Л. Рева, Г. Г. Тулупій. – К. : Вид-во АН УРСР, 1962. – 83 с.
2. Косенко, І. С. 50-річчя Національного дендрологічного парку «Софіївка» як наукової установи НАН України / І. С. Косенко // Автохтонні та інтродуковані рослини України : зб. наук. праць Національного дендропарку «Софіївка». – К. : Академперіодика, 2005. – Вип. 1. – С. 7–16.
3. Косенко, І. С. Національний дендрологічний парк «Софіївка», як центр інтродукції та акліматизації рослин у Правобережному Лісостепу України / І. С. Косенко, В. М. Грабовий // Автохтонні та інтродуковані рослини України : зб. наук. праць Національного дендропарку «Софіївка». – К. : Академперіодика, 2005. – Вип. 1. – С. 17–44.
4. Косенко, І. С. Національному дендрологічному парку «Софіївка» НАН України – 210 лет / І. С. Косенко, В. Н. Грабовой // Старовинні парки і ботанічні сади – наукові центри збереження біорізноманіття та охорона історико-культурної спадщини : матеріали Міжнародної наукової конференції. – К. : Академперіодика, 2006. – С. 15–24.
5. Косенко, І. С. Становлення Національного дендрологічного парку «Софіївка» як науково-дослідного інституту НАН України та роль у цьому вчених НБС ім. М. М. Гришка НАН України / І. С. Косенко // Інтродукція рослин. – 2010. – № 3. – С. 21–29.
6. Черевченко, Т. М. До 100-річчя з дня народження Миколи Миколайовича Гришка / Т. М. Черевченко, Н. В. Чувікіна // Інтродукція рослин. – 2000. – № 3–4. – С. 224–229.
7. Центральний державний історичний архів України, м. Київ Фонд 445. – Опис. 1. 1836–1877 гг. – Краткий отчет о работах, проведенных в Царицыном саду в течении 1847 г. – 5 с.
8. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році» // Відомості Верховної Ради. – 2017. – № 4. – С. 42.
9. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 3. – С. 25.

Reference

1. Kryvulko, D. S., Reva, M. L., Tulupij, G. G. (1962). Dendrologichnyj park “Sofiyivka” [Dendrological park “Sofiyivka”]. Kyiv, 83.
2. Kosenko, I. S. (2005). 50-richchya Nacionalnogo dendrologichnogo parku “Sofiyivka” yak naukovoyi ustanovy NAN Ukrayiny [50-year of the National dendrological park “Sofiyivka” as scientific establishment of NAN of Ukraine]. Autochtonus and alien plants Ukraine: Collection of scientific works National dendrological park “Sofiyivka”. Kyiv, Akadempriodyka, 1, 7–16.

3. Kosenko, I. S., Grabovij, V. M. (2005). Nacionalnyj dendrologichnyj park “Sofiyivka”, yak centr introdukciyi ta aklimatyzaciyi roslyn u Pravoberezhnomu Lisostepu Ukrayiny [National dendrological park “Sofiyivka” historical park and the centre of plants introduction and acclimatization in the Righbank Forest Steppe of Ukraine]. Autochtonus and alien plants Ukraine: Collection of scientific works National dendrological park “Sofiyivka”. Kyiv, Akadempriodyka, 1, 17–44.

4. Kosenko, Y. S., Grabovoj, V. N. (2006). Nacyonalnomu dendrologicheskomu parku «Sofyevka» NAN Ukrayiny – 210 let. [National dendrological park “Sofiyivka” of the National Academy of Science of Ukraine – 210 years]. The historical parks and botanical gardens – scientific centers for the conservation of biodiversity and the protection of historical and cultural heritage: materials of the International Scientific Conference. Kyiv, Akadempriodyka, 15–24.

5. Kosenko, I. S. (2010). Stanovlennya Nacional’ного dendrologichnogo parku “Sofiyivka” yak naukovo-doslidnogo instytutu NAN Ukrayiny ta rol u czomu vchenyx NBS im. M. M. Gryshka NAN Ukrayiny [Formation of Sofiyivka National Dendrological Park as research institute of the NAS of Ukraine and the role of scientists of M.M. Gryshko National Botanical Gardens of the NAS of Ukraine in this]. Plant introduction, 3, 21–29.

6. Cherevchenko, T. M., Chuvikina, N. V. (2000). Do 100-richchya z dnya narodzhennya Mykoly Mykolajovycha Gryshka [To the 100th anniversary of the birth of Nikolai Nikolayevich Grishko]. Plant introduction, 3–4, 224–229.

7. Centralnyj derzhavnyj istorychnyj arxiv Ukrayiny, m. Kyiv Fond 445. – Opy.1. 1836–1877 gg. – Kratkyj otchet o rabotax, provedennyh v Czaryczinom sadu v techenyy 1847 g. [Central State Historical Archive of Ukraine, Kyiv Foundation 445. - Description. 1. 1836-1877 - A brief account of the works carried out in the Tsaritsyn garden during the year 1847], 5.

8. Zakon Ukrayiny “Pro vnesennya zmin do Podatkovogo kodeksu Ukrayiny shhodo zabezpechennya zbalansovanosti byudzhethnyx nadxodzen’ u 2017 roci” [The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the Balance of Budget Revenues in 2017"] (2017). The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 4.

9. Zakon Ukrajiny “Pro naukovu i naukovo-texničnu dijálnist” [The Law of Ukraine "On Scientific and Scientific-Technical Activity"] (2016). The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, 3.

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ДЕНДРОЛОГИЧЕСКИЙ ПАРК «СОФИЕВКА» КАК НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ НАН УКРАИНЫ: ДОСТИЖЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ

И. С. Косенко, В. М. Грабовый

Аннотация. Обобщены сведения относительно становления Национального дендрологического парка «Софиевка» НАН Украины как научно-исследовательского института. Проведен анализ научной работы за 62-летний период. Выделены современные проблемы, которые мешают последующему развитию учреждения как институту и объекту природно-

заповедного фонда Украины. Перечислены основные достижения и награды коллектива парка. Достижения научных работников парка сегодня известны далеко за пределами нашего государства и используются другими ботаническими учреждениями мира. За последние годы интерес со стороны государства относительно науки и культурных ценностей несколько снизился, что отобразилось на общем состоянии таких учреждений, как дендропарки. Описано современное положение вещей, сложившееся в последние годы во многих природоохранных учреждениях Национальной академии наук Украины. Указано на неуместности в законодательной базе, негативно влияющие на деятельность дендрологических парков. Отражены причины ухудшения состояния учреждений. Названы общие направления и мероприятия, направленные на улучшение состояния. Разработаны мероприятия по празднованию 225-летия «Софиевки» на государственном уровне, реализация которых должна содействовать последующему развитию учреждения как в научном, так и историко-культурном направлении.

Ключевые слова: «Софиевка», дендрологический парк, научно-исследовательский институт, природно-заповедный фонд.

NATIONAL DENDROLOGICAL PARK “SOFIYIVKA” RESEARCH INSTITUTE OF NAS OF UKRAINE, ACHIEVEMENTS AND PROBLEMS

I. Kosenko, V. Grabovyi

***Abstrakt.** Data as for the formation of the National dendrological park “Sofiyivka” of NAS of Ukraine as research institute are summarized. Review of scientific work over the 62-years period was done. Current problems which prevent the following institution progress as the institute and the object of nature reserve of Ukraine were allocated. The main achievements and awards of park’s staff are enumerated. Achievements scientists park now known far beyond the borders of our country and used by other botanical institutions in the world. In recent years the interest of the state in science and cultural values decreased slightly, which reflected the general state institutions such as the park. Actual state of things over the last years in the most of conservation institutions of the National academy of Science of Ukraine was lined round. It is indicated for impropriety in the legislation that affect the activity of dendrological parks. The reasons deterioration institutions. The reasons of the institution state deterioration were illumined. General directions and measures directed to the state improvement were developed. The measures of 225-years “Sofiyivka” celebration at the state level were elaborated. The implementation of these measures should promote the further development of our institution in scientific, historical and cultural directions.*

Keywords: “Sofiyivka”, dendrological park, research institute, nature reserve fund.